

De **Statenbijbel** 1637

Het Boek der boeken



StA**T**EN**B**IJBEL

Omslagfoto's

Op de omslag staat in het midden een afbeelding van de Statenbijbel. Links daarvan is dominee Johannes Bogerman afgebeeld. Hij was een van de vertalers van deze Bijbel. Rechts bovenaan staat een gevelsteen in een pand uit Amsterdam. Daarover is meer te lezen op pagina 20 van deze lesbrief. Op pagina 5 staat meer over de afbeelding rechts onderaan.

Samenstellers lesbrief

L.J. van Belzen, J. de Koning en L. Krijgsman (redactie GBS)

J. Eversdijk

J. Geuze

W.C.J. Goudzwaard

P.Th. Knöps

M. Waterman

Foto's

Wij bedanken allen die illustratiemateriaal aan ons ter beschikking hebben gesteld. Bij het samenstellen van deze lesbrief hebben we ernaar gestreefd om de herkomst van alle illustraties na te gaan. Eventuele rechthebbenden die niet voor deze uitgave zijn benaderd, worden verzocht contact met ons op te nemen.

ANP	omslag R.O., pag. 5
Archief Gereformeerde Bijbelstichting (GBS)	omslag L., pag. 11 R.B., 12, 15, 16 en 17 O., 22 L.B. en R.M., 26 R.O., 30 pag. 8, 13 O.
Museum Plantin-Moretus	omslag R.B., pag. 20
Nederlands Bijbelgenootschap (NBG)	pag. 25
Statenvertaling online	omslag M., pag. 3, 4, 7, 10 L.O., 11 L.B., 17 B., 22 L.O. en R.O., 26 R.B.
Stichting entoen.nu	pag. 6
Trinitarian Bible Society (TBS)	pag. 10 R.B.
Universiteitsbibliotheek (UB) Groningen	

© 2009 Gereformeerde Bijbelstichting, Leerdam

ISBN 978-90-72186-55-3

Ontwerp, productie en drukwerk: Drukkerij Verloop, Alblasserdam

Inhoud

Inhoudsopgave	3
Canon van de Nederlandse geschiedenis	4
Inleiding	5
1. De Bijbel en de boekdrukkunst	7
Opdrachten	9
2. De Bijbel in het Nederlands	10
Opdrachten	13
3. Hoe de Statenbijbel is ontstaan	15
Opdrachten	18
4. De invloed van de Statenbijbel op onze taal en cultuur	20
Opdrachten	23
Woordzoeker	27
Uitleg kernwoorden	28





entoen.nu
 Canon van de Nederlandse geschiedenis

Inleiding

Kijk eens goed naar de foto.

Weet jij wie die man met die rode stropdas is? Het is de Amerikaanse president Barack Obama. Naast hem staan zijn vrouw Michelle en zijn dochters Sasha en Malia.

Het lijkt wel alsof er iets heel bijzonders aan de hand is. Obama steekt zijn ene hand op, en zijn andere hand legt hij op een Boek...

Je weet het vast nog wel: dit is gebeurd op dinsdag 20 januari 2009. Obama legt de eed af, omdat hij president van Amerika wordt. Toen president Lincoln in 1861 de eed aflegde, legde hij zijn hand op ditzelfde Boek. Waarschijnlijk is dit Boek een heel belangrijk Boek, denk je misschien. Inderdaad, dit Boek wordt wel 'het Boek der boeken' genoemd. Het is de **Bijbel**.

Een Boek met vele boeken

De Bijbel is het meest verkochte boek ter wereld.

De Bijbel, dat is het Boek waarin God spreekt tot de mensen.

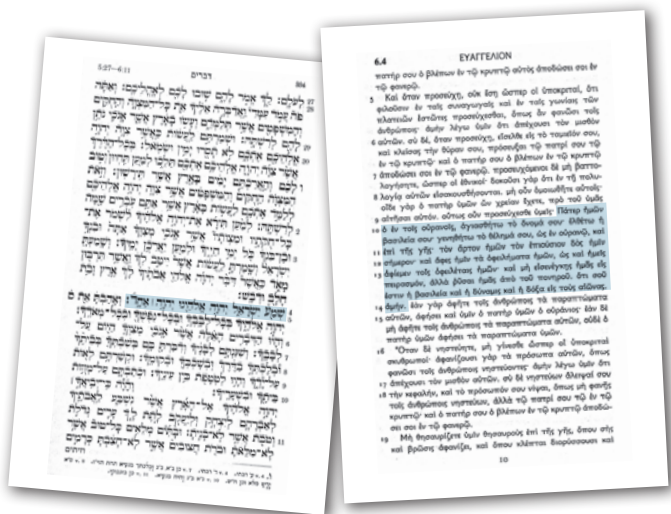


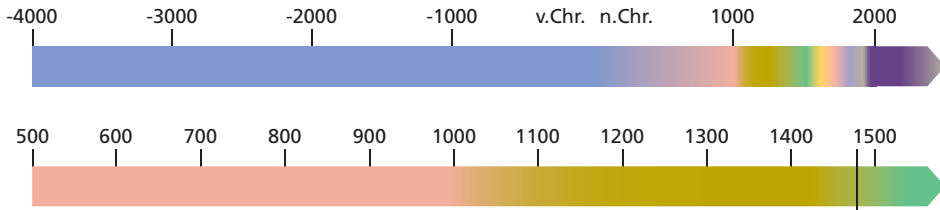
Daarin staat Wie God is, en wat Hij voor mensen betekenen wil. De Bijbel bestaat uit twee delen: het Oude Testament en het Nieuwe Testament. Het Oude Testament heeft 39 aparte boeken en het Nieuwe Testament telt er 27. De woorden zijn eerst opgeschreven in andere talen. Het Oude Testament hoofdzakelijk in het Hebreeuws, en enkele gedeelten in het Aramees. Het Nieuwe Testament in het Grieks. De tekst van de Bijbel is al bijna tweeduizend jaar oud.

Links zie je Hebreeuwse Bijbeltekst. Zoals je misschien wel weet, lees je Hebreeuws van rechts naar links. Naast de '4' halverwege de pagina staat het woord 'sjema'. Sjema betekent 'hoor', en is het eerste woord van de

zin: "Hoor, Israël, de HEERE onze God is een enig HEERE." Twee keer per dag, 's ochtends en 's avonds, bidden de Joden deze woorden.

Rechts zie je een gedeelte uit het Nieuwe Testament in de oorspronkelijke taal, het Grieks. Het is het zesde hoofdstuk van Mattheüs. De getallen links in de kantlijn geven de verzen aan. In de verzen 9 tot en met 13 staat een gebed dat begint met de woorden 'Onze Vader'. Daarom heet dit gebed wel het 'Onze Vader'. Veel christenen bidden dit gebed voor de maaltijd.





1477
Delftse Bijbel gedrukt

1 De Bijbel en de boekdrukkunst



Hebban olla vogala ca. 1100.
Het Nederlands op schrift

De Bijbel geschreven en gedrukt

In de Middeleeuwen (500-1500) zijn er al handschriften in het Nederlands. Ook van stukjes van de Bijbel. Er worden dan nog geen boeken gedrukt, en teksten moeten met de hand geschreven worden. Daarom zijn er maar weinig Bijbels in omloop.



Een kijkje in het vertrek van een klooster waar handschriften overgeschreven worden (*scriptorium*). Een 'monnikenwerk'...



Perkamentverkoper

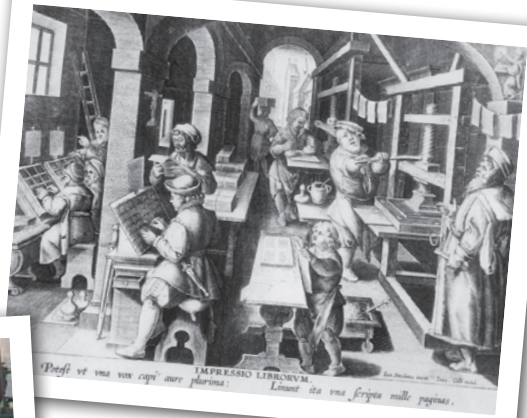
In 1477 wordt de eerste Bijbel gedrukt. Dat is de Delftse Bijbel, die alleen het Oude Testament bevat. Na de Delftse Bijbel verschijnen er nog andere Nederlandse Bijbels. Je kunt daarover lezen in hoofdstuk 2 en 3.

Boekdrukkunst

Het drukken van de Bijbel is mogelijk geworden, omdat in de vijftiende eeuw de **boekdrukkunst** ontstaat. Daardoor kan de Bijbel veel sneller verspreid worden. In plaats van met de hand over te schrijven, gaat men nu de drukpers gebruiken.

De drukker heeft kasten vol met loden letters. Al deze letters zet hij op een rij. Zo wordt regel voor regel 'gezet'. En als er een bladzijde gezet is, kan die gedrukt worden.

Je begrijpt, dit gaat veel sneller. Zo wordt de Bijbel goedkoper en kunnen veel meer mensen een Bijbel kopen.



Drukkerij uit de zestiende eeuw



Oude drukpersen



Materiaal om de Bijbel te drukken

Opdrachten



Opdracht 1a

Geef in tweetallen antwoord op de vraag in het wolkje.

Schrijf hieronder drie dingen op waar je aan denkt:

1.

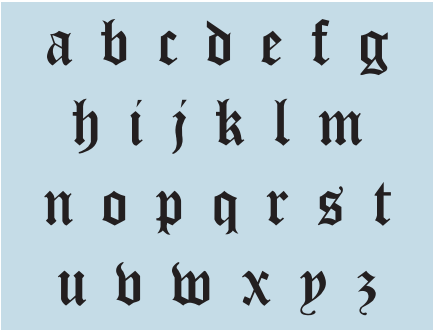
2.

3.



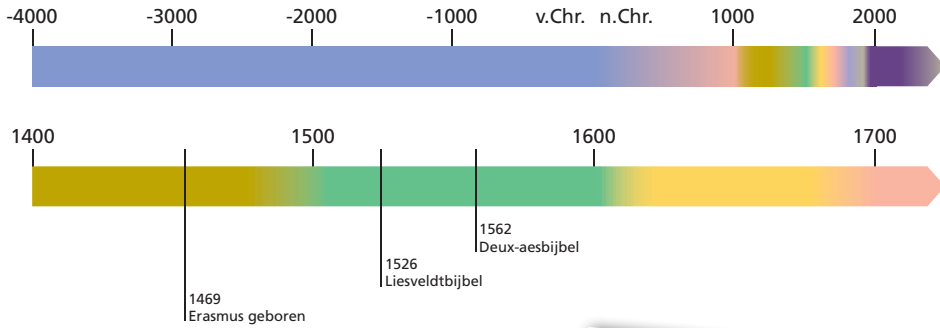
Opdracht 1b

Dit zijn gotische letters. Zo noemen we het hoekige, opgesierde monnikenschrift. Zoek de letters van je naam en teken ze na op de stippellijn.



.....

.....



2 De Bijbel in het Nederlands

Bijbel voor het gewone volk

In de Middeleeuwen is de Bijbel in de Latijnse taal de enige Bijbel van de kerk. Maar het gewone volk kan het Latijn niet lezen. De geestelijken willen echter niet dat er een Bijbel komt in de taal van het gewone volk. De mensen moeten naar hén luisteren.

Toch worden gedeelten uit de Bijbel naverteld of wordt er een gedicht van gemaakt. Een voorbeeld hiervan is de 'Rijmbijbel' van Jacob van Maerlant uit 1271.

Desiderius Erasmus (1469?-1536), de grote **humanist**, leest veel in boeken uit de Griekse oudheid. Zo komt hij ook in aanraking met de Bijbelboeken van het Nieuwe Testament. Deze zijn oorspronkelijk in



Rijmbijbel Jacob van Maerlant



Erasmus
1469?-1536.
Een internationaal humanist



Desiderius Erasmus



Maarten Luther

het Grieks geschreven. Erasmus ontdekt dat er nogal wat verschillende handschriften van het Nieuwe Testament zijn. Hij verzamelt deze en brengt er een keurige ordening in aan. Dit werk voert hij overigens samen met anderen uit. Deze tekst heet de **textus receptus**. Voor het Nieuwe Testament van de **Statenvertaling** is gebruik gemaakt van deze grondteksten.

Erasmus ziet uit naar een Bijbel in de volkstaal. Hij hoopt dat iedereen belangrijke stukken uit de Bijbel uit zijn hoofd zal kunnen opzeggen: de boer tijdens het ploegen, de wever aan zijn weefgetouw en de reiziger tijdens het reizen. Hij schrijft: “Het volk heeft er recht op, dat de Bijbel aan hen gegeven wordt, want dan kunnen zij dat Woord onderzoeken.”

De eerste Nederlandse Bijbels

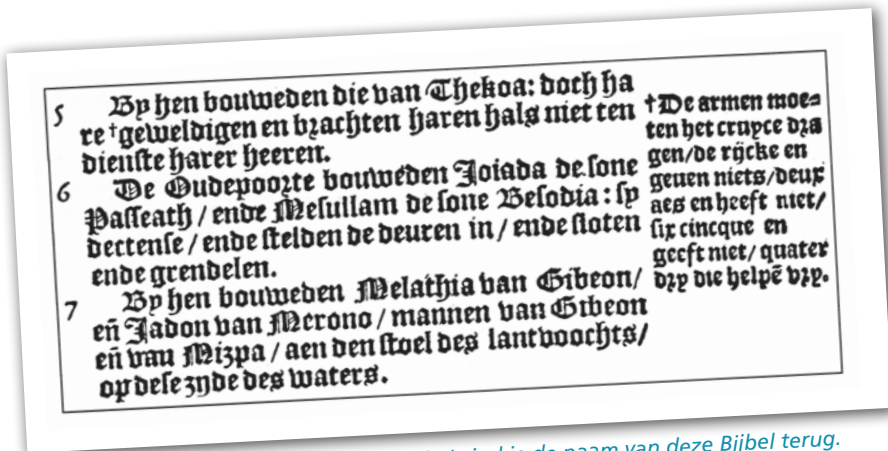
Hoe verder we in de Middeleeuwen komen, hoe groter de vraag wordt naar een Bijbel in de volkstaal. Pas met de komst van de **Reformatie** gaat dit ook echt gebeuren. Het is de Duitse hervormer Maarten

Luther, die de hele Bijbel in het Duits vertaalt. Dat de geestelijken uit de Bijbel lezen, is volgens hem niet genoeg. De mensen moeten zélf uit de Bijbel kunnen lezen.

Luthers Duitse vertaling wordt vertaald in het Nederlands. In 1526 wordt zo de eerste complete Bijbel in de Nederlandse taal uitgegeven door Jacob van Liesveldt, boekdrukker te Antwerpen. Deze heet daarom de **Liesveldtbijbel**.

In 1562 verschijnt de Deux-aesbijbel. Het Oude Testament van deze Bijbel is een verbetering van het Oude Testament uit de Liesveldtbijbel. Het Nieuwe Testament is door Johannes Utenhove rechtstreeks uit het Grieks in het Nederlands vertaald. Daarmee is de Deux-aesbijbel al veel betrouwbaarder dan de Liesveldtbijbel. De naam Deux-aes is ontleend aan het dobbelspel. Deux-aes (twee en een) is de worp van de twee laagste getallen. Dit wijst op de eenvoudigste mensen van de bevolking. Deze Bijbel is voor hen.

Tot 1637 is de Deux-aesbijbel de meest gebruikte Bijbel in Nederland.



In dit gedeelte van de Deux-aesbijbel vind je de naam van deze Bijbel terug.

Opdrachten



Gutenberg

Opdracht 2a

Johannes Gutenberg leefde in de vijftiende eeuw. Hij was de eerste boekdrukker die boeken en Bijbels drukte met losse, metalen letters.

Stel je voor dat Gutenberg een boek wil uitgeven met de titel *De boekdrukkunst en de Bijbel*. Je begrijpt, dan heeft Gutenberg een schrijver nodig. Misschien wil jij hem

helpen door een klein stukje voor dit boek te schrijven.

Wat betekende de boekdrukkunst eigenlijk voor de Bijbel? Wat werd er nu mogelijk?

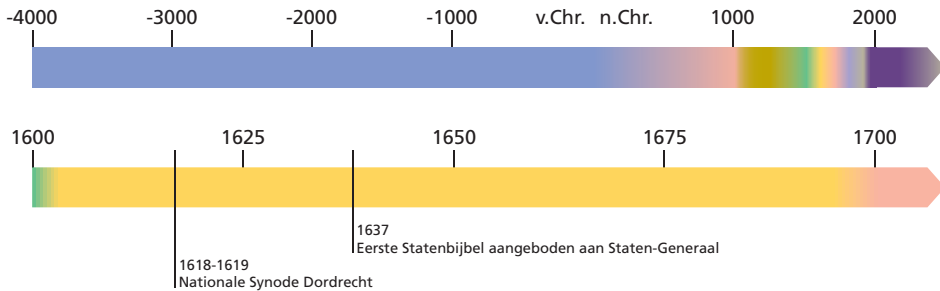


Opdracht 2b

Wat weet je nog van de tekst?



1. In de Middeleeuwen is er alleen maar een Bijbel in de ...
 - a) Nederlandse taal
 - b) Latijnse taal
2. Jacob van Maerlant schrijft ...
 - a) de Rijmbijbel
 - b) de textus receptus
3. Het is ..., die de Bijbel in het Duits vertaalt.
 - a) Luther
 - b) Erasmus
4. De Deux-aesbijbel is bestemd voor ...
 - a) de geestelijken
 - b) de eenvoudige mensen
5. Bij de vertaling van het Nieuwe Testament van de Statenvertaling wordt gebruik gemaakt van de ...
 - a) Liesveldtbijbel
 - b) textus receptus



3 Hoe de Statenbijbel is ontstaan

Een synodebesluit

Een **synode**? Wat is dat nu weer? Dat is een belangrijke kerkelijke vergadering. Niet zomaar even bij elkaar komen. Maar het is een bijeenkomst waar bestuurders en dominees van de kerk belangrijke beslissingen nemen. Over zo'n belangrijke beslissing van een van de bekendste kerkelijke vergaderingen in Nederland gaat het nu. Deze synode wordt gehouden in Dordrecht. Vanaf november 1618 tot mei 1619. Het gaat daar over de vertaling van de Bijbel in het Nederlands!



Nationale Synode van Dordrecht in 1618-1619

De boeken van het Oude Testament zijn door de Bijbelschrijvers geschreven in het Hebreeuws en Aramees. De boeken van het Nieuwe Testament zijn oorspronkelijk geschreven in het Grieks. Natuurlijk zijn er al wel enkele vertalingen in het Nederlands, maar daar staan best veel fouten in. Het zijn vaak vertalingen van vertalingen. Daarom besluit de synode van 1618-1619 om de Bijbel helemaal opnieuw uit de oorspronkelijke talen in het Nederlands te vertalen. De **Staten-Generaal** (dat is de overheid) zegt toe de kosten te betalen. De nieuwe Bijbel zal later **Statenbijbel** gaan heten.



*Johannes Bogerman, synodevoorzitter
en vertaler*

Vertaalwerk

Zes dominees, die de Hebreeuwse, Aramese en Griekse taal kennen, worden als vertaler benoemd. Zij moeten dit grote werk gaan uitvoeren. In 1626 beginnen ze daarmee in de stad Leiden.

Ze vertalen de Bijbeltekst niet alleen, maar leggen die ook uit! Naast de tekst, aan de kant van de bladzijde, staat in kleine letters de uitleg gedrukt. Dat noemen we de **kanttekening**.

Vertalers en 'overzieners'

De vertalers van de Bijbel zijn twee Friezen, twee Vlamingen, een Zeeuw en een Hollander. De vertalers en de **'overzieners'** (die de vertaling achteraf nakijken) maken afspraken over spelling, grammatica en woordgebruik. Dat is wel nodig, want ieder gewest spreekt en schrijft zijn eigen dialect. Uit elk gewest zal een 'overziener' aangewezen worden. De gewesten Drenthe en Overijssel kunnen geen deskundig persoon vinden.

Je merkt dat ook aan de taal van de Bijbel. Er is nauwelijks invloed van de gewesten uit het oosten van het land. Veel woorden herinneren aan de zuidelijke dialecten. Na de val van Antwerpen in 1585 trekken veel geleerden uit de Zuidelijke Nederlanden naar het noorden. Zij gaan wonen in steden als Leiden, Haarlem en Amsterdam. Hun taal is Nederlands met veel woorden uit Vlaanderen en Brabant. Dat wordt de taal voor geleerde en deftige mensen. Zo kiezen de vertalers voor het woord 'ontvangen' in plaats van 'krijgen', voor 'fraai' in plaats van 'mooi' en voor 'wenen' in plaats van 'huilen'.

Aangeboden aan de Staten-Generaal

Pas in 1635 is het hele vertaalwerk af. Dan moet de Bijbel nog gedrukt worden. Dat duurt ook nog eens twee jaar. In 1637 wordt de eerste kant-en-klare Bijbel aangeboden aan de Staten-Generaal.

In 2004 wordt opnieuw een Statenbijbel met kanttekeningen aan de overheid aangeboden. Dat gebeurt door de Gereformeerde Bijbelstichting (GBS), die jarenlang werkte aan een heruitgave van de Statenbijbel. In de spelling en grammatica van nu.



Titelpagina Statenbijbel



*Namens de GBS overhandigt
dhr. L.M.P. Scholten (rechts) een
Statenbijbel aan drs. F.W. Weisglas,
toen voorzitter van de Tweede Kamer.*

Opdrachten

Opdracht 3a

Koning Sálomo was een wijze koning van Israël. Van de vele boeken die hij schreef, staan er drie in de Bijbel: de Spreuken, de Prediker en het Hooglied. Hij schreef ze in het Hebreeuws.

De Statenvertalers vertaalden ook deze Bijbelboeken in het Nederlands. Ze maakten er tevens kanttekeningen bij.

In Prediker,
hoofdstuk 12,
vers 3 lees je:



Koning Sálomo heeft het hier over oude mensen. Schrijf in je eigen woorden op wat er volgens hem gebeurt, als mensen oud worden.

.....

.....

.....

.....

⁷ Dat is, de armen met de handen, die het lichaam (waarin de ziel als in een huis woont) bewaren, dienende om het kwaad af te weren en het goede aan te nemen. ⁸ Dat is, de benen of

Prediker 12:3

³ In den dag wanneer ⁷de wachters des huizes zullen beven, en ⁸de sterke mannen zichzelf zullen krommen; en ⁹de maalsters zullen ¹⁰stilstaan, omdat zij ¹¹minder geworden zijn; en ¹²die door de vensteren zien, verduisterd zullen worden;

schenkels, die het lichaam dragen als twee sterke mannen. ⁹ Dat is, de tanden, die de spijs als vermalende, dezelve kauwen, en in stukken bijtende. ¹⁰ Te weten van malen, dat is, van kauwen. De zin is: Als de tanden zo gauw niet zijn zullen om de spijs te kauwen. ¹¹ Te weten minder in getal. ¹² Dat is, de ogen, die tussen de oogleden zien.

Prediker 12:3 met kanttekeningen

Opdracht 3b

Wat hoort bij wat?

Zoek bij een blokje uit de linkerrij een blokje uit de rechterrij. Geef de blokjes daarna dezelfde kleur.



Synode

overheid

Dordrecht

Nieuwe Testament

Hebreeuws – Aramees

kerkelijke vergadering

Staten-Generaal

uitleg van de Bijbeltekst

Grieks

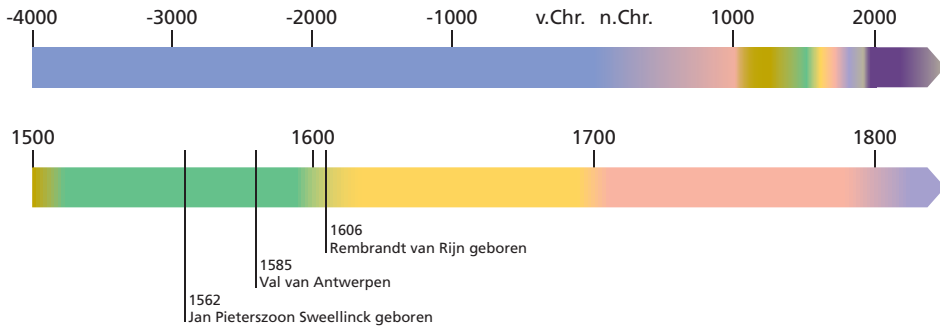
1635-1637

kanttekening

Synode 1618-1619

Statenbijbel gedrukt

Oude Testament



4 De invloed van de Statenbijbel op onze taal en cultuur

De Bijbel aan de gevel

Zie je die man op die gevelsteen? Het is Elía, een profeet die leeft in de tijd dat koning Achab in Israël regeert. Omdat deze koning de afgoden dient, voorzegt Elía hem dat er grote droogte in het land komt. Als de droogte komt, stuurt God Zijn profeet naar de beek Krith. 's Morgens en 's avonds brengen de raven hem daar brood en vlees. Elía mag drinken uit de beek.



Gevelsteen in Amsterdam

Maar waarom staat dat op die gevelsteen?, vraag je jezelf misschien af. Dat komt omdat er tot ongeveer het jaar 1800 geen huisnummers bestaan. De mensen gebruiken dan vaak een gevelsteen om aan te geven waar ze wonen. Veel bedrijven gebruiken gevelstenen of uithangborden voor reclame. Omdat de Bijbel in die tijd grote invloed heeft, kun je daar gebeurtenissen uit de Bijbel op zien. Zoals de geschiedenis van Elía.

De Statenbijbel en onze taal

Wat is het verschil tussen 'leggen' en 'liggen'?

In de tijd dat de Statenvertaling ontstaat, weten de mensen dat verschil niet zo goed. Zelfs belangrijke schrijvers doen het soms fout in hun boeken. De Statenvertalers hebben in hun woordgebruik steeds laten zien dat deze woorden een verschillende betekenis hebben. Hun voorbeeld is van blijvende invloed geweest op onze taal.

De Statenvertaling heeft eraan bijgedragen dat er in Nederland nu een taal is die door iedereen gesproken en geschreven wordt. Zo spreken Zeeuwen en Groningers dezelfde taal.

Uitdrukkingen, spreekwoorden en namen

Veel gezegden die we nu nog steeds gebruiken, komen uit de Statenbijbel. Denk maar eens aan: Er is niets nieuws onder de zon. Of: Paarden voor de zwijnen werpen. Dat geldt ook voor uitdrukkingen als: een Salomonsoordeel; de verloren zoon; zo arm als Job. En dan heb je ook nog een heleboel spreekwoorden die aan de Bijbel ontleend zijn. Hier zijn er een paar: In zak en as zitten; de harpen aan de wilgen hangen. En ook: Wie een kuil graaft voor een ander, valt er zelf in. Als je een meisje bent, heet je misschien wel Eva of Lydia. En als je een jongen bent, misschien wel Jakob of Thomas. Je draagt dan een Bijbelse naam. Een naam die dus al heel oud is!



Preekstoel in Grote Kerk Dordrecht

De Statenbijbel uitgelegd en gelezen

Ten slotte nog iets over de invloed van de Bijbel op de Nederlandse kunst en cultuur. Als mensen naar de kerk gaan, luisteren ze naar een **preek**. Een dominee legt dan een stukje van de Bijbel uit. Hij laat horen wat Gods Woord betekent. De Statenbijbel wordt direct na zijn verschijning in bijna alle kerken gebruikt. Ook thuis lezen de mensen erin. Zo krijgt de Statenbijbel al snel een belangrijke plaats in het dagelijks leven.

De Bijbel in de kunst

Jan Pieterszoon Sweellinck (1562-1621) is een door heel Europa bekende organist en componist. Hij schrijft muziek bij de Psalmen. Het boek Psalmen is een van de 66 boeken die in de Bijbel staan. Daar staan 150 Psalmen in. Daar zijn liederen van gemaakt die gezongen kunnen worden. Jullie kennen natuurlijk ook **Rembrandt van Rijn**. Deze wereldberoemde schilder heeft zeker 72 etsen en schilderijen gemaakt over de Bijbelse geschiedenissen. Rembrandt is niet de enige. Voor en na hem zijn er talloze schilders geweest die schilderijen over de Bijbel hebben gemaakt.



Jan Pieterszoon Sweellinck



Rembrandt van Rijn



*Rembrandt
16067-1669. De
grote schilders*

Opdrachten



Opdracht 4a

Wat betekenen de volgende spreekwoorden?
Zoek het maar op in een (spreek)woordenboek!

Op twee gedachten hinken.

.....

Dat is geen wet van Meden en Perzen.

.....

Een wolf in schaapskleren.

.....

Dat is mij een doorn in het oog.

.....



Opdracht 4b

Op de rechterpagina zie je drie pen- en penseeltekeningen van Rembrandt van Rijn over de Bijbel. Welk stukje tekst hoort erbij? Zet de letters onder de plaatjes.

Tekst A

Een man die erg gewond is door struikrovers, wordt door een barmhartige Samaritaan naar een herberg gebracht. De baas van de herberg moet voor hem zorgen totdat hij beter is. De Samaritaan zal alles betalen.

In de Bijbel staat er letterlijk: *“En hij tot hem gaande, verbond zijn wonden, gietende daarin olie en wijn; en hem heffende op zijn eigen beest, voerde hem in de herberg en verzorgde hem”* (Lukas 10 vers 34).

Tekst B

Daniël wordt in de leeuwenkuil gegooid. Dat is de straf van koning Darius voor hen die tot God zullen bidden.

In de Bijbel staat er letterlijk: *“Toen beval de koning, en zij brachten Daniël voor, en wierpen hem in den kuil der leeuwen”* (Daniël 6 vers 17a).

Tekst C

Terwijl de vader nog leeft, vraagt zijn zoon hem om de erfenis. Als hij zijn deel heeft gekregen, verlaat de jongen zijn ouderlijk huis. Hij geniet van het leven en viert feest. Dan ontstaat er hongersnood in het land waar hij is. De jongen krijgt berouw en gaat terug naar zijn vader. Als een arme bedelaar, met vieze gescheurde kleren. Zijn vader ontvangt hem met liefde.

In de Bijbel staat er letterlijk: *“En opstaande ging hij naar zijn vader. En als hij nog ver van hem was, zag hem zijn vader, en werd met innerlijke ontferming bewogen; en toelopende viel hem om zijn hals en kuste hem”* (Lukas 15 vers 20).





1. Tekst



2. Tekst



3. Tekst

Opdracht 4c

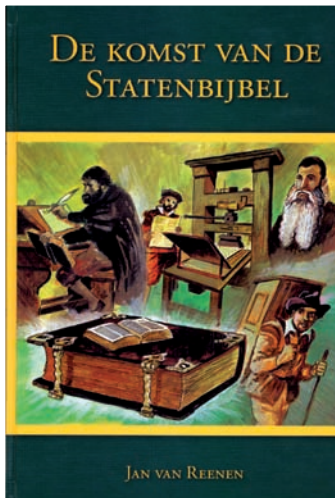
Wil je meer lezen over de Statenbijbel?

Lees dan het boek van Jan van Reenen, *De komst van de Statenbijbel* (Utrecht 2004). In dit boek wordt de geschiedenis van de Statenbijbel beschreven. Het ISBN-nummer is 90 336 2784 1.

Of lees het boek van W.G. van de Hulst, *Het Boek dat nooit oud wordt* (Houten 1997).

Wil je naar een plaats toegaan, die iets met de Statenbijbel te maken heeft? Bezoek dan de Grote Kerk in Dordrecht (zie foto), waar je een expositie kunt bezichtigen over de Synode van 1618-1619.

Of ga naar Museum Catharijneconvent in Utrecht. Je vindt daar een kist waar de papieren van de Statenvertalers in bewaard werden. De papieren zelf zijn nu te vinden in het Rijksarchief in Den Haag.



Woordzoeker

In deze woordzoeker vind je een aantal belangrijke begrippen uit de lesbrief. Als je deze woorden hebt weggestreept, blijft er een aantal letters over. Zet deze letters van links naar rechts achter elkaar. Je leest dan een samenvattende zin. Schrijf die op de lijn hieronder.

.....

.....

BIJBEL
BOEKDRUKKUNST
CULTUUR
ERASMUS
ETSEN
GRIEKS
HEBREEUWS

KANTTEKENING
LIESVELDTBIJBEL
PREEK
PSALMEN
REMBRANDT
REFORMATIE
SCHILDERIJEN

SCRIPTORIUM
SPREEKWOORDEN
STATENBIJBEL
STATENVERTALING
SYNODE
TAAL

D	N	E	M	L	A	S	P	E	S	T	A	L	T	E
N	N	V	E	R	T	A	L	I	B	G	N	E	G	S
E	K	E	E	R	P	M	S	E	O	N	S	B	E	C
D	S	C	U	L	T	U	U	R	E	I	T	J	N	H
R	Y	H	B	E	M	I	T	E	K	N	A	I	R	I
O	N	E	O	S	U	R	W	I	D	E	T	B	B	L
O	O	B	A	T	A	O	R	T	R	K	E	T	E	D
W	D	R	L	D	L	T	B	A	U	E	N	D	I	E
K	E	E	E	N	A	P	E	M	K	T	B	L	J	R
E	B	E	B	A	A	I	T	R	K	T	I	E	E	I
E	L	U	J	R	T	R	S	O	U	N	J	V	I	J
R	N	W	I	B	H	C	E	F	N	A	B	S	E	E
P	T	S	B	M	N	S	N	E	S	K	E	E	E	N
S	T	A	T	E	N	V	E	R	T	A	L	I	N	G
S	K	E	I	R	G	D	E	R	L	A	N	L	D	S

Uitleg kernwoorden

Kernwoord (met pagina)

Bijbel (5)

boekdrukkunst (8)

humanist (10)

kanttekening (16)

Liesveldtbijbel (12)

overzieners (16)

preek (22)

Reformatie (11)

Betekenis

het Woord van God

in de vijftiende eeuw ontstane kunst, waarbij geschriften worden vermenigvuldigd met behulp van loden letters en een drukpers

aanhanger van een geestelijke stroming die opnieuw de Griekse en Romeinse wijsbegeerte, letteren en kunst bestudeert (humanisme)

uitleg van de Bijbeltekst

de eerste complete Bijbel in het Nederlands

mensen die het werk van de Bijbelvertalers nakijken op fouten

de uitleg van Gods Woord door een dominee tijdens een kerkdienst

Kerkhervorming in de zestiende eeuw, waaruit de protestantse kerken zijn ontstaan

Rembrandt van Rijn (22)	beroemd kunstenaar, die 72 schilderijen en etsen van Bijbelse geschiedenissen maakte
scriptorium (7)	vertrek van een klooster waar handschriften overgeschreven worden
Staten-Generaal (16)	de algemene staten die de gewesten van de Nederlandse Republiek vertegenwoordigen
Statenbijbel (16)	Bijbel in de Statenvertaling
Statenvertaling (11)	Bijbelvertaling in opdracht van de Staten-Generaal
synode (15)	kerkelijke vergadering waarop belangrijke beslissingen worden genomen
textus receptus (11)	verzameling Griekse handschriften van de Bijbel

Boekjes over de Bijbel

Heb jij wel eens gehoord van een korenmaat, een oliepers en een paslood? Dat zijn voorwerpen uit de tijd van de Bijbel. Toen bestonden er nog geen machines en elektriciteit.

In de Bijbel gaat het ook over allerlei bomen, planten en dieren. Er wordt geschreven over palmbomen en rozen, maar ook over de arend, de leeuw, het paard en de sprinkhaan.



In bovenstaande platenboekjes kun je over dit alles meer lezen en zien. Ze zijn speciaal voor kinderen geschreven. Je kunt ze bestellen bij de Gereformeerde Bijbelstichting (GBS).



De **Statenbijbel** 1637

Het Boek der boeken

Deze lesbrief gaat over het Boek der boeken, de Bijbel. Wat is dat voor een Boek? Wat heeft dit Boek met de Nederlandse geschiedenis te maken? En wat houdt de Statenvertaling precies in? Op deze vragen kun je een antwoord vinden in de lesbrief. Er staan ook een heleboel opdrachten in. Over monnikenschrift, boekdrukkunst en Bijbelse spreekwoorden!

Gereformeerde Bijbelstichting

De Gereformeerde Bijbelstichting (GBS) heeft tot doel het behoud en bevorderen van het gebruik van de Bijbel in de Statenvertaling. In dit kader worden ook Bijbels kosteloos geplaatst in ziekenhuizen en gevangenissen. In samenwerking met de Trinitarian Bible Society (TBS) te Engeland worden Bijbels in nauwkeurige vertalingen over de gehele wereld verspreid.

Wil jij ook een Bijbel ontvangen? Dat kan.

Neem contact op met de Gereformeerde Bijbelstichting (GBS).



gereformeerde
BIJBELSTICHTING

Postadres

Postbus 168 | 4140 AD Leerdam

T 0345 - 61 01 55 | F (0345) 61 06 96

E lesbrief@gereformeerdebijbelstichting.nl